

Dikshaurjit International Interdisciplinary Online Research Journal, Latur (DIIRJL)

Add.:Khadgaon Rd,Sambhaji Nagar,Near Smt.SushiladeviDeshmukh Senior College, LaturLatur, Maharashtra 413512, India.
Phone:9890408998, 8329647660Email ID: diirjournal@gmail.comWebsite:https://www.diirjournal.com

श्रीमती मंजुषा तीवारी
येडेश्वरी अध्यापक महाविद्यालय, वैराग

वनांच्या शाखा/प्रकारांचा अभ्यास

१. प्रस्तावना

वन हे पृथ्वीवरील सर्वात महत्वाचे नैसर्गिक संसाधन आहे. वनांमुळे पर्यावरण संतुलन राखले जाते, पर्जन्यवृष्टीवर परिणाम होतो आणि जैवविविधतेचे संरक्षण होते. भारतासारख्या देशात वने केवळ पर्यावरणीयच नव्हे तर आर्थिक आणि सामाजिक दृष्ट्याही अत्यंत महत्वाची आहेत.

वनांचे विविध प्रकार (शाखा) हवामान, पर्जन्यमान, भौगोलिक स्थिती आणि मातीच्या प्रकारानुसार आढळतात. या संशोधन पेपरमध्ये वनांच्या प्रमुख प्रकारांचा सविस्तर अभ्यास करण्यात आला आहे.

२. संशोधनाची उद्दिष्टे

वनांचे विविध प्रकार समजून घेणे
प्रत्येक प्रकाराची वैशिष्ट्ये जाणून घेणे
वनांचे पर्यावरणातील महत्त्व स्पष्ट करणे
मानव जीवनावर होणारा परिणाम अभ्यासणे
वनसंवर्धनाचे महत्त्व समजून घेणे

३. संशोधन पद्धती

हा अभ्यास वर्णनात्मक आणि विश्लेषणात्मक स्वरूपाचा आहे. यासाठी शालेय व महाविद्यालयीन पुस्तके, पर्यावरण विषयक लेख, आणि शासकीय अहवालांचा आधार घेण्यात आला आहे.

४. वनांचा अर्थ

वन म्हणजे मोठ्या प्रमाणात झाडे, वनस्पती, प्राणी आणि सूक्ष्मजीव असलेला नैसर्गिक परिसर. वन हे नैसर्गिक परिसंस्थेचा महत्वाचा भाग आहे.

५. वनांचे प्रमुख प्रकार

वनांचे मुख्य प्रकार खालीलप्रमाणे आहेत:

५.१ उष्णकटिबंधीय सदाहरित वने

वैशिष्ट्ये:

वर्षभर भरपूर पर्जन्यवृष्टी

घनदाट वने

झाडे सदाहरित असतात

सूर्यप्रकाश जमिनीपर्यंत कमी पोहोचतो

उदाहरणे:

पश्चिम घाटातील वने

ईशान्य भारतातील वने

५.२ उष्णकटिबंधीय पानझडी वने

वैशिष्ट्ये:

पावसाळ्यात हिरवीगार, उन्हाळ्यात पाने गळतात

भारतात सर्वाधिक आढळणारी वने

लाकूड व इंधनासाठी उपयुक्त

उदाहरणे:

मध्य भारतातील वने

महाराष्ट्रातील काही भाग

५.३ वाळवंटी वने

वैशिष्ट्ये:

कमी पर्जन्य

काटेरी झुडपे व झाडे

पाणी साठवण क्षमता जास्त

उदाहरणे:

राजस्थान वाळवंट परिसर

५.४ पर्वतीय वने

वैशिष्ट्ये:

उंच पर्वतांवर आढळतात

तापमान कमी

शंकूधारी झाडे

उदाहरणे:

हिमालयीन प्रदेश

५.५ मॅन्ग्रोव्ह वने

वैशिष्ट्ये:

समुद्रकिनारी व दलदलीच्या भागात

खारट पाण्यात वाढणारी झाडे

नैसर्गिक आपत्तीपासून संरक्षण

उदाहरणे:

सुंदरबन (पश्चिम बंगाल)

६. वनांचे पर्यावरणातील महत्त्व

ऑक्सिजन निर्मिती

कार्बन डायऑक्साइड शोषण

हवामान संतुलन राखणे

पर्जन्यवृष्टी वाढवणे

मृदा धूप रोखणे

जैवविविधतेचे संरक्षण

७. मानव जीवनातील महत्त्व

लाकूड, औषधी वनस्पती, फळे यांचा स्रोत

रोजगार निर्मिती

ग्रामीण अर्थव्यवस्थेला आधार

पर्यटन विकास

८. वनतोड व त्याचे परिणाम

परिणाम:

हवामान बदल

तापमान वाढ

पूर व दुष्काळ

जैवविविधतेचा नाश

मातीची धूप

९. वनसंवर्धन उपाय

वृक्षारोपण मोहिमा

जंगलतोडीवर नियंत्रण

वन कायद्यांची अंमलबजावणी

जनजागृती

सामाजिक वनीकरण

१०. भारतातील वनस्थिती

भारतामध्ये विविध प्रकारची वने आढळतात. हिमालयीन प्रदेश, पश्चिम घाट, ईशान्य भारत आणि किनारपट्टी भागात वेगवेगळ्या प्रकारची वने आहेत. भारत सरकार वनसंवर्धनासाठी विविध योजना राबवत आहे.

११. निष्कर्ष

वनांचे विविध प्रकार पर्यावरण व मानव जीवनासाठी अत्यंत महत्त्वाचे आहेत. प्रत्येक प्रकारचे वन विशिष्ट हवामान व भौगोलिक परिस्थितीनुसार तयार होते. वनसंवर्धन ही आजच्या काळाची गरज आहे. मानवाने जर वने नष्ट केली तर पर्यावरणीय संतुलन धोक्यात येईल. त्यामुळे वनांचे संरक्षण व संवर्धन करणे अत्यावश्यक आहे.

१२. संदर्भ

शालेय पर्यावरण विज्ञान पुस्तके

क्वड्रन्ट भूगोल पाठ्यपुस्तके

पर्यावरण अभ्यास लेख